

BIJLAGE 1 AAN DE CIRCULAIRE D1/EB/2002/6 VAN
14 NOVEMBER 2002

« INTERNE CONTROLE EN INTERNE AUDIT »

INHOUDSOPGAVE

- 0. WETTELIJKE BASIS EN OVERZICHT VAN DE PRINCIPES**
- 1. INTERNE CONTROLE**
 - 1.1. Definitie en componenten
 - 1.2. Algemene maatregelen van interne controle
 - 1.3. Specifieke maatregelen van interne controle
 - 1.4. Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur (principe nr. 1)
 - 1.5. Verantwoordelijkheid van het directiecomité (principe nr. 2)
- 2. INTERNE AUDIT**
 - 2.1. Definitie
 - 2.2. Duurzaam karakter (principe nr. 3)
 - 2.3. Onafhankelijkheid van de interne audit tegenover de geauditeerde activiteiten (principe nr. 4)
 - 2.3.1. Algemeen
 - 2.3.2. Auditcharter
 - 2.3.3. Onpartijdigheid
 - 2.4. Bekwaamheid (principe nr. 5)
 - 2.5. Reikwijdte van de interne audit (principe nr. 6)
 - 2.6. Planning, uitvoering, rapportering en opvolging (principe nr. 7)
 - 2.6.1. Planning
 - 2.6.2. Werkwijze en audittypes
 - 2.6.3. Werkprogramma
 - 2.6.4. Werkstukken
 - 2.6.5. Schriftelijk verslag
 - 2.6.6. Opvolging
 - 2.7. De leiding van de interne afdeling (principe nr. 8)
 - 2.8. Uitbesteding van de interne auditfunctie in kleinere ondernemingen
- 3. HET AUDITCOMITE**
 - 3.1. Definitie
 - 3.2. Aanbeveling
 - 3.3. Samenstelling, bevoegdheden en werking
 - 3.4. Aandachtspunten



0. WETTELIJKE BASIS EN OVERZICHT VAN DE PRINCIPES**Wettelijke bepalingen**

Artikel 62 van de wet van 6 april 1995 inzake de secundaire markten, het statuut van en het toezicht op de beleggingsondernemingen, de bemiddelaars en beleggingsadviseurs stelt onder meer dat in elke beleggingsonderneming een passende administratieve en boekhoudkundige organisatie en adequate interne controleprocedures dienen te bestaan¹.

Principe nr. 1 :

In het kader van zijn toezichtstaak gaat de raad van bestuur geregeld na of de onderneming beschikt over een aangepaste interne controle. Ook stimuleert de raad van bestuur een positieve houding tegenover controle.

Principe nr. 2 :

Het directiecomité zet een aangepaste interne controle op en beoordeelt deze minstens jaarlijks. Het licht minstens jaarlijks de raad van bestuur in over de stand van zaken, in voorkomend geval via het auditcomité.

Principe nr. 3 :

Het directiecomité neemt binnen het kader van zijn plichten en verantwoordelijkheden, de nodige maatregelen opdat de onderneming blijvend kan beschikken over een passende interne auditfunctie.

Principe nr. 4 :

De interne afdeling staat onafhankelijk tegenover de geauditeerde activiteiten. Dit houdt in dat de afdeling binnen de organisatie beschikt over een aangepast statuut en haar opdracht onpartijdig uitvoert.

Principe nr. 5 :

De bekwaamheid van elke interne auditor en van de interne afdeling in haar geheel is essentieel voor de goede werking van de interne auditfunctie.

Principe nr. 6 :

Elke activiteit en elk onderdeel van de onderneming behoren tot het onderzoeksveld van de interne afdeling.

Principe nr. 7 :

Het auditwerk omvat het opstellen van een auditplan, het onderzoek en de evaluatie van de beschikbare informatie, het meedelen van de resultaten en de opvolging ervan.

Principe nr 8 :

Het hoofd van de interne afdeling leidt zijn afdeling op een gepaste wijze.

¹ Artikel 62 van de wet van 6 april 1995 is de omzetting naar Belgisch recht van artikel 10 eerste streepje van de Richtlijn 93/22/EEG van de Raad van 10 mei 1993 betreffende het verrichten van diensten op het gebied van beleggingen in effecten, waarin gesteld wordt dat er in elke beleggingsonderneming adequate interne controleprocedures moeten bestaan. Ook de Richtlijn 92/30/EEG van de Raad van 6 april 1992 inzake toezicht op kredietondernemingen op geconsolideerde basis (zoals gecodificeerd in de Richtlijn 2000/12/EG van 20 maart 2000), van toepassing op de beleggingsondernemingen krachtens artikel 7 van de richtlijn 93/6/EEG van de Raad inzake de kapitaaltoereikendheid van beleggingsondernemingen en kredietondernemingen, schrijft een gelijkaardige verplichting voor.

1. INTERNE CONTROLE

1.1. Definitie en componenten

Interne controle wordt algemeen gedefinieerd als het geheel van maatregelen dat, onder de verantwoordelijkheid van de leiding van de beleggingsonderneming, met redelijke zekerheid moet toelaten dat :

- ◆ de bedrijfsvoering geordend en voorzichtig gebeurt met afgelijnde doelstellingen;
- ◆ de ingezette middelen economisch en efficiënt gebruikt worden;
- ◆ de risico's gekend zijn en afdoende beheerst worden ter bescherming van het vermogen;
- ◆ de financiële en beheersinformatie integer en betrouwbaar is;
- ◆ de wetten en reglementen alsmede de algemene beleidslijnen, plannen en interne voorschriften nageleefd worden.

De maatregelen van interne controle houden rekening met de operationele en administratieve activiteiten van de onderneming. Interne controle maakt inherent en permanent deel uit van de werking van een beleggingsonderneming. De onderneming dient de nodige middelen in te zetten zodanig dat met redelijke zekerheid de hiervoor genoemde doelstellingen bereikt worden. De kosten van de ingezette middelen vormen een noodzakelijk onderdeel van de werkingskosten van de onderneming.

Interne controle bevat volgende onderling verbonden componenten :

- ◆ een bedrijfsomgeving die een positieve houding tegenover controle aanmoedigt;
- ◆ het vastleggen van doelstellingen, gevolgd door de identificatie van de risico's en de analyse ervan;
- ◆ het opstellen van normen en procedures om de risico's te beheersen zodanig dat de vastgelegde doelstellingen kunnen bereikt worden;
- ◆ het opzetten van informatie- en communicatiesystemen om de doelstellingen inzake interne controle binnen de onderneming kenbaar en opvolgbaar te maken;
- ◆ de identificatie, vastlegging en rapportering van relevante informatie zodanig dat de diverse geledingen van de onderneming de hen toegewezen verantwoordelijkheden daadwerkelijk kunnen uitoefenen;
- ◆ een correcte en tijdige rapportering, zowel intern als extern, door gebruik te maken van passende informatiesystemen;
- ◆ de bewaking en geregelde evaluatie van de genomen maatregelen.

De eindverantwoordelijkheid voor het opzetten van een adequate interne controle berust zowel bij de raad van bestuur als bij het directiecomité, zoals verder gespecificeerd onder de paragrafen 1.4 en 1.5.

1.2. Algemene maatregelen van interne controle

Algemene maatregelen van interne controle zijn, bijvoorbeeld, organisatiemaatregelen (zoals omschrijvingen van functies en verantwoordelijkheden, hiërarchische controle, functiescheiding), controlemaatregelen (zoals kruiselingse controles, dubbele handtekening, periodieke voorraadcontroles), boekhoudkundige maatregelen (zoals aansluiting van rekeningen, verantwoording van saldi, bijhouden van controleregisters) en maatregelen ter beveiliging van personen en activa.

1.3. Specifieke maatregelen van interne controle

Naast de algemene maatregelen van interne controle besteedt een beleggingsonderneming bijzondere aandacht aan de kennis en beheersing van de risico's en de integriteit en betrouwbaarheid van de financiële en beheersinformatie, inbegrepen de externe rapporteringsverplichtingen.

Risico's kunnen onderverdeeld worden in meetbare risico's, zoals bv. kredietrisico, liquiditeitsrisico, marktrisico en algemeen renterisico, en niet of moeilijk meetbare risico's zoals bv. het risico op vergissingen en fraude, het risico op juridisch onvolmaakte overeenkomsten en documenten (het zogenaamde 'legal risk'), het reputatierisico en het fiduciair risico.

Voor meetbare risico's neemt de onderneming de passende specifieke maatregelen zodanig dat de risico's opgevolgd en beheerst worden. Mogelijke maatregelen zijn de uitwerking van beleidslijnen, het opstellen van passend gestructureerde limieten en de identificatie, de meting, de opvolging en de rapportering van de risico's alsmede een afdoende documentatie van de gebruikte risicobeheersingssystemen en van de procedures voor de verwerking van de verrichtingen.

Voor niet of moeilijk meetbare risico's neemt de onderneming de passende maatregelen om zich afdoend te beschermen zoals nauwkeurige analyse van de risico's, het opnemen van internationaal aanvaarde standaardbedingen in de overeenkomsten, het afsluiten van verrekeningsovereenkomsten (de zogenaamde netting-overeenkomsten) en andere.

Om te kunnen beschikken over volledige en betrouwbare financiële en beheersinformatie is het noodzakelijk dat de continuïteit en de betrouwbaarheid van de elektronische informatiesystemen verzekerd zijn.

1.4. Verantwoordelijkheid van de raad van bestuur

Principe nr. 1 :

In het kader van zijn toezichtstaak gaat de raad van bestuur geregeld na of de onderneming beschikt over een aangepaste interne controle. Ook stimuleert de raad van bestuur een positieve houding tegenover controle.

De raad van bestuur van de beleggingsonderneming staat in voor het toezicht op het bedrijf van de onderneming en op het beheer door het directiecomité. Binnen het kader van deze toezichtstaak gaat de raad van bestuur dan ook geregeld na of de onderneming beschikt over een aangepaste interne controle.

Hij kan hierbij o.m. steunen op de periodieke rapportering door het directiecomité (zie paragraaf hierna). Ook dient de raad van bestuur binnen de onderneming een omgeving te stimuleren die een positieve houding tegenover controle aanmoedigt.

1.5. Verantwoordelijkheid van het directiecomité

Principe nr. 2 :

Het directiecomité zet een aangepaste interne controle op en beoordeelt die minstens jaarlijks. Het licht minstens jaarlijks de raad van bestuur in over de stand van zaken, in voorkomend geval via het auditcomité.

Het beheer van het bedrijf van de beleggingsonderneming valt onder de uitsluitende bevoegdheid van het directiecomité. Binnen deze bevoegdheid neemt het al de nodige maatregelen opdat de onderneming blijvend kan beschikken over een passend interne controlesysteem. Dit betekent dat het directiecomité zorgt voor het opzetten van de interne controle en deze minstens jaarlijks beoordeelt.

Deze beoordeling steunt op de rapportering door de interne afdeling (zie hoofdstuk 2 hierna) alsook op andere bronnen zoals verslagen en/of nota's van de diverse diensten², vestigingen en/of functies van de onderneming. Genoemde beoordeling heeft betrekking op alle aspecten van de interne controle zoals de doelstellingen, de ingezette middelen, de gebruikte methodes, de vastgestelde zwakheden en de aangepastheid en doeltreffendheid.

Het directiecomité licht minstens jaarlijks de raad van bestuur, of, zo het bestaat, het auditcomité (zie hoofdstuk 3 hierna), in over de stand van zaken daarover. De notulen van zowel de raad van bestuur als het directiecomité maken melding van de beraadslagingen omtrent de staat van het interne controlesysteem en de beoordeling ervan.

2. INTERNE AUDIT

2.1. Definitie

Interne audit is een onafhankelijke beoordelingsfunctie binnen de organisatie, gericht op het onderzoek en de beoordeling van de goede werking, de doeltreffendheid en de efficiëntie van de interne controle. Interne audit staat de leden van de organisatie bij in de effectieve uitoefening van hun verantwoordelijkheden en voorziet hen in dit verband van analyses, evaluaties, aanbevelingen, advies en informatie omtrent de onderzochte activiteiten.

2.2. Duurzaam karakter

Principe nr. 3 :

Het directiecomité neemt binnen het kader van zijn plichten en verantwoordelijkheden, de nodige maatregelen opdat de onderneming blijvend kan beschikken over een passende interne auditfunctie.

² In dit verband wordt verwezen naar de techniek van zelfcontrole (self assessment) om de doeltreffendheid van de interne controle te evalueren. Zelfcontrole is een formeel en gedocumenteerd proces waarbij de directie en/of een team van personen hun activiteit of functie analyseren en de effectiviteit van de ermee verbonden interne controlemaatregelen beoordelen.

2.3. Onafhankelijkheid van de interne audit tegenover de geauditeerde activiteiten

Principe nr. 4 :

De interne afdeling staat onafhankelijk tegenover de geauditeerde activiteiten. Dit houdt in dat zij binnen de organisatie beschikt over een aangepast statuut en haar opdracht onpartijdig uitvoert.

2.3.1. Algemeen

De interne afdeling kan haar opdracht op eigen initiatief in alle diensten, vestigingen en functies uitoefenen. Zij heeft de mogelijkheid haar vaststellingen en beoordelingen vrij uit te drukken en kenbaar te maken. Het principe van onafhankelijkheid impliceert dat de interne afdeling hiërarchisch rechtstreeks afhangt van het directiecomité, bij voorkeur als staffunctie die rechtstreeks ressorteert onder de voorzitter van het directiecomité van de beleggingsonderneming.

Het hoofd van de interne afdeling heeft de mogelijkheid, volgens de modaliteiten die elke onderneming vastlegt, rechtstreeks en op zijn initiatief de voorzitter van de raad van bestuur of de leden van het auditcomité of de commissarissen te informeren.

2.3.2. Auditcharter

Het auditcharter waarborgt het statuut van de interne afdeling binnen de organisatie. Het is een document dat minstens volgende onderwerpen behandelt :

- ◆ de doelstelling en de reikwijdte van de interne auditfunctie;
- ◆ de plaats in de organisatie, de bevoegdheden en de verantwoordelijkheden van de interne afdeling.

Het charter wordt opgesteld, en zo nodig herzien, door de interne afdeling, goedgekeurd door het directiecomité en nadien bevestigd door de raad van bestuur in het kader van zijn toezichtstaak, in voorkomend geval via het auditcomité.

In dit document verleent het directiecomité aan de interne afdeling het initiatiefrecht en machtigt het haar om met alle medewerkers gesprekken te voeren, alle activiteiten en onderdelen van de onderneming te onderzoeken alsmede kennis te nemen van alle stukken, bestanden en informatiegegevens van de onderneming, inbegrepen de beheersinformatie en de notulen van de advies- en beslissingsorganen, en dit voor zover als nodig voor de uitoefening van haar opdracht.

Het verdient aanbeveling dat het auditcharter specificeert volgens welke modaliteiten beroep kan gedaan worden op de interne audit voor advies, begeleiding en andere speciale opdrachten.

Het auditcharter wordt ter kennis gebracht van alle medewerkers, zowel in België als in het buitenland, alsmede van de gevolmachtigde agenten.

2.3.3. *Onpartijdigheid*

Hiermee wordt bedoeld dat de interne afdeling haar opdracht objectief uitoefent.

Onpartijdigheid vereist dat de afdeling zelf aandacht besteedt aan het vermijden van belangenconflicten. Belangrijke middelen hiertoe zijn, voor zover mogelijk, het geregeld roteren van de taken en het vermijden dat intern gerecruteerde auditors activiteiten of functies auditeren die zij, zeker recent, tevoren zelf uitvoerden.

Onpartijdigheid vereist dat de afdeling niet betrokken wordt bij de operationele organisatie van de onderneming, noch bij het uitwerken, invoeren of zelf uitvoeren van maatregelen inzake organisatie en interne controle. Zoniet zou zij daarvoor immers de verantwoordelijkheid dragen en haar beoordelingsvrijheid in het gedrang zien komen.

De vereiste van onpartijdigheid belet evenwel niet dat het directiecomité omtrent concrete voorstellen advies vraagt aan de interne afdeling nopens de daarbij na te leven principes van interne controle. Zo kan, om redenen van efficiëntie, door de directie om advies worden gevraagd bij belangrijke reorganisaties, bij het aanvangen van belangrijke en/of risicovolle nieuwe activiteiten, bij het opzetten van nieuwe vestigingen met risicovolle activiteiten en bij de invoering of reorganisatie van systemen voor risicobeheersing, managementinformatie en informatica (deze opgave is niet beperkend). De uiteindelijke uitwerking en de invoering van de maatregelen blijven evenwel steeds de verantwoordelijkheid van de directie.

Adviesverlening is immers een bijkomende functie die in geen geval de basisopdracht, noch de verantwoordelijkheid en de beoordelingsvrijheid van de interne afdeling in het gedrang mag brengen.

2.4. *Bekwaamheid*

Principe nr. 5 :

De bekwaamheid van elke interne auditor en van de interne afdeling in haar geheel is essentieel voor de goede werking van de interne auditfunctie.

De bekwaamheid van elke interne auditor, zijn motivatie en zijn permanente vorming, zijn essentieel voor de doeltreffendheid van de interne afdeling. Bekwaamheid moet worden beoordeeld rekening houdend met de aard van de opdracht en met zijn informatie-, onderzoeks-, beoordelings- en communicatiebereidheid. Hierbij dient ook rekening te worden gehouden met de toenemende techniciteit en verscheidenheid van de opdrachten als gevolg van de evolutie in de financiële sector.

De bekwaamheid, inzonderheid kennis en ervaring, van de interne afdeling op zich verdient eveneens passende aandacht. Dit betekent in de eerste plaats dat de afdeling in haar geheel over voldoende bekwaamheid beschikt om alle domeinen waarin de onderneming actief is te kunnen onderzoeken.

De interne afdeling houdt er rekening mee dat de herhaalde uitvoering van dezelfde soort van opdrachten kan leiden tot gewenning ten koste van een kritische ingesteldheid. In het algemeen geldt dit overigens ook voor de taak van interne auditor op zich. Daarom is taakrotatie, zowel binnen de interne afdeling als naar andere afdelingen of functies binnen de onderneming, zo mogelijk, dan ook aangewezen.

De interne afdeling moet haar bekwaamheid op peil houden door de systematische permanente vorming van elk van haar medewerkers. Alle medewerkers dienen een voldoende geactualiseerde kennis te hebben van audittechnieken.

De interne afdeling van een onderneming dient over voldoende bekwaamheid te beschikken om de kernactiviteiten van de onderneming te onderzoeken en de goede werking, de doeltreffendheid en de efficiëntie van de daarop betrekking hebbende interne controle te beoordelen. Evenwel kan een interne afdeling beroep doen op een extern deskundige voor sommige onderzoeken waarvoor de vereiste bekwaamheid binnen de interne afdeling ontbreekt of onvoldoende aanwezig is. De aandachtspunten opgesomd in paragraaf 2.8 hierna omtrent de uitbesteding van de interne auditfunctie in kleinere ondernemingen zijn ook hier, mutatis mutandis, van toepassing, inzonderheid de onafhankelijkheid van de deskundige tegenover de commissaris. Bovendien zal het hoofd van de interne afdeling er over waken dat de kennis die de deskundige aanbrengt, zo mogelijk, geïntegreerd wordt in zijn afdeling, eventueel door het onderzoek te laten uitvoeren in samenwerking met één of meer van zijn medewerkers.

2.5. Reikwijdte van de interne audit

Principe nr. 6 :

Elke activiteit en elk onderdeel van de onderneming behoren tot het onderzoeksveld van de interne afdeling.

Geen enkele activiteit noch onderdeel van de onderneming en dus evenmin de activiteiten van de bijkantoren en dochterondernemingen, mogen uit het onderzoeksveld van de interne afdeling geweerd worden. In dit opzicht mag zij kennis nemen van alle stukken, bestanden en informatiegegevens van de onderneming, inbegrepen de beheersinformatie en de notulen van de advies- en beslissingsorganen, en dit voor zover als nodig voor de uitoefening van haar opdracht.

De reikwijdte van de interne audit omvat, in het algemeen, het onderzoek en de evaluatie van de aangepastheid en de doeltreffendheid van de interne controle evenals de degelijkheid waarmee toegewezen verantwoordelijkheden worden nagekomen.

In het bijzonder besteedt de interne afdeling aandacht aan de naleving van de beleidslijnen, de risicobeheersing (zowel van de meetbare als van de niet-meetbare risico's), de betrouwbaarheid (met inbegrip van de integriteit, de correctheid en de volledigheid) en tijdigheid van de financiële en beheersinformatie alsmede van de externe rapportering, de continuïteit en betrouwbaarheid van de elektronische informatiesystemen en de werking van de stafdiensten.

Zij besteedt ook bijzondere aandacht aan het wettelijk controlestatuut met inbegrip van de principes en/of aanbevelingen inzake organisatie en werking die de Commissie heeft geformuleerd. Ook mag niet uit het oog verloren worden dat genoemde principes en/of aanbevelingen bepaalde taken voorzien voor de interne afdeling.

Sommige ondernemingen hebben afzonderlijke afdelingen opgericht die elk belast zijn met de controle of toezicht op een specifieke activiteit of een onderdeel van de onderneming. Deze diensten maken deel uit van het interne controlesysteem en ontlasten de interne auditafdeling derhalve niet van haar opdracht om genoemde specifieke activiteiten of onderdelen te onderzoeken. Dit belet niet dat, om redenen van doeltreffendheid, de interne auditafdeling bij de uitvoering van haar opdracht gebruik kan maken van de vaststellingen van de controle-afdelingen. De interne auditafdeling blijft evenwel volledig verantwoordelijk voor het onderzoek en de beoordeling van de goede werking, de doeltreffendheid en de efficiëntie van de interne controle van de betrokken activiteit of van het onderdeel van de onderneming.

Omwille van redenen van doeltreffendheid zullen de beleggingsondernemingen in hun buitenlandse bijkantoren van enige omvang of met risicovolle activiteiten beschikken over een eigen interne auditafdeling ter plaatse. Deze plaatselijke afdelingen maken functioneel deel uit van de interne auditafdeling van de groep in zijn geheel en zij zijn derhalve onderworpen aan de voorschriften van deze circulaire, zonder afbreuk te doen aan de plaatselijke wettelijke en/of reglementaire bepalingen en instructies. Hiërarchisch kan de plaatselijke interne auditafdeling afhangen van de lokale directie of van de interne auditafdeling van de hoofdzetel.

De dochterondernemingen zijn, als afzonderlijke juridische entiteiten, verantwoordelijk voor hun eigen interne controle en interne auditfunctie volgens de voorschriften van onderhavige circulaire, rekening houdend met de plaatselijke wettelijke en/of reglementaire bepalingen en instructies. De interne auditafdelingen van de dochterondernemingen brengen functioneel verslag uit bij de interne auditafdeling van de moederonderneming. Deze laatste neemt de nodige maatregelen opdat haar interne auditafdeling onbeperkte toegang heeft tot alle activiteiten en geledingen van de dochterondernemingen en met een voldoende frequentie opdrachten ter plaatse uitvoert.

Zowel in het geval van buitenlandse bijkantoren als in het geval van dochterondernemingen worden de principes inzake interne audit centraal vastgelegd door de moederonderneming. Deze vaardigt de auditinstructies uit voor de ganse groep. De verantwoordelijke voor interne auditafdeling van de moederonderneming wordt betrokken bij de aanwerving en beoordeling van de plaatselijke interne auditors.

In het geval van meer complexe groepsstructuren die hiervoor niet werden besproken, wordt de interne auditfunctie zodanig georganiseerd dat zij voldoet aan de principes van onderhavige circulaire.

2.6. Planning, uitvoering, rapportering en opvolging

Principe nr. 7 :

Het auditwerk omvat het opstellen van een auditplan, het onderzoek en de evaluatie van de beschikbare informatie, het meedelen van de resultaten en de opvolging ervan.

2.6.1. Planning

Elke auditopdracht wordt planmatig uitgevoerd. De planning is voldoende gedocumenteerd. Ze vermeldt het bepalen van de doelstellingen en de reikwijdte van de opdracht en legt de vereiste middelen vast.

2.6.2 *Werkwijze en audittypes*

Er bestaan verschillende audittypes zoals:

- ◆ de financiële audit, met als doel de betrouwbaarheid van de boekhouding en de daaruit voortvloeiende jaarrekening te verifiëren;
- ◆ de nalevingsaudit (“compliance audit”), gericht op het nazicht van de naleving van wetten, reglementen, beleidslijnen en procedures;
- ◆ de operationele audit, gericht op het nazicht van de kwaliteit en de aangepastheid van de systemen en procedures, de kritische analyse van de organisatiestructuren en de beoordeling van het afdoende karakter van de gehanteerde methoden en middelen t.o.v. de doelstellingen;
- ◆ de managementaudit, gericht op de beoordeling van de kwaliteit van de managementfunctie in het kader van de doelstellingen van de onderneming.

De interne auditafdeling onderzoekt en beoordeelt de globale activiteit van de onderneming in al haar geledingen. Zij kan zich dan ook niet beperken tot één audittype maar gebruikt het meest aangewezen type in functie van de te bereiken auditdoelstelling.

De interne auditafdeling beperkt zich, in dit verband, evenmin tot de audit van de verschillende afdelingen van de onderneming, maar zij besteedt ook de nodige aandacht aan de audit van een activiteit doorheen alle geledingen van de onderneming.

2.6.3. *Werkprogramma*

Elke auditopdracht wordt voorbereid. In een werkprogramma worden de doelstellingen vastgelegd alsook het stramien van de daartoe noodzakelijk geachte werkzaamheden. Het gaat hierbij om een vrij soepel instrument dat op grond van de bevindingen, moet worden aangepast en aangevuld.

2.6.4. *Werkstukken*

Alle werkzaamheden die deel uitmaken van de uitvoering van de opdracht worden gedocumenteerd in werkstukken. Deze geven een beeld van de uitgevoerde controles en laten toe de in het verslag geformuleerde beoordelingen kracht bij te zetten en in voorkomend geval te verantwoorden. Werkstukken worden volgens een welbepaalde methode opgesteld. Deze methode laat o.m. toe na te gaan of de opdracht volledig werd uitgevoerd en op welke wijze.

2.6.5. *Schriftelijk verslag*

Van elke opdracht wordt zo spoedig mogelijk een schriftelijk verslag opgesteld dat aan geauditeerde en zijn directie wordt overgemaakt en, eventueel in synthesevorm, ook aan het directiecomité.

Het verslag bevat naast de vaststellingen en de aanbevelingen ook de reactie van de geauditeerden. Het vermeldt eveneens die punten waarvoor overeenstemming bestaat op het moment van het beëindigen van de opdracht. De interne auditafdeling geeft een aanduiding van de relatieve belangrijkheid van de vastgestelde tekortkomingen of van de aanbevelingen.

De interne afdeling houdt een overzicht bij van de uitgevoerde opdrachten alsmede van de opgestelde verslagen.

2.6.6. *Opvolging*

Het directiecomité keurt een procedure goed, op voorstel van de interne afdeling, zodanig dat gevolg wordt gegeven aan de aanbevelingen van de interne afdeling. Hierbij wordt aandacht besteed aan de respectieve verantwoordelijkheden van de betrokken partijen voor het corrigeren van de vastgestelde tekortkomingen, de goedkeuring door de betrokken directies, de eventuele rol van het directiecomité bij blijvende geschillen, en het tijdschema waarbinnen de verbetering dient verwezenlijkt te zijn.

De interne afdeling ontwikkelt een aangepaste methode om na te gaan hoe haar aanbevelingen opgevolgd worden. De bevindingen ter zake worden ten minste zesmaandelijks meegedeeld aan het directiecomité.

2.7. De leiding van de interne afdeling

Principe nr. 8 :

Het hoofd van de interne afdeling leidt zijn afdeling op een gepaste wijze.

Hij zorgt ervoor dat de principes van de Commissie inzake interne audit worden nageleefd. In het bijzonder zorgt hij voor de opstelling van een auditplan, van een auditplan, van geschreven beleidslijnen en procedures (voor zijn medewerkers). Hij heeft permanent aandacht voor de bekwaamheid, de vorming en de benodigde middelen. Hij besteedt ook passende aandacht aan de motivatie van zijn medewerkers en aan de kwaliteitszorg binnen zijn afdeling.

De interne afdeling licht het directiecomité geregeld in over de stand van zaken en de realisering van haar doelstellingen. In het bijzonder licht zij het directiecomité in over de uitvoering van het auditplan. Binnen het kader van zijn toezichtstaak en op basis van het verslag van het directiecomité, beraadslaat de raad van bestuur geregeld over de organisatie, het auditprogramma, de ingezette middelen (zowel menselijke als materiële), de activiteitenverslagen en de samenvatting van de gedane aanbevelingen en hun staat van implementatie.

De leiding van de interne afdeling stelt een planning op van de uit te voeren opdrachten. Dit auditplan is gesteund op een methodische risico-analyse waarvan de principes schriftelijk zijn vastgelegd en geregeld worden geëvalueerd. De risico-analyse omvat zowel alle activiteiten en geledingen van de onderneming als de volledige interne controle. Op basis van de resultaten van de risico-analyse wordt een meerjarenplan opgesteld rekening houdend met de risicograad van de activiteiten. De meerjarenplanning houdt ook rekening met de verwachte ontwikkelingen en innovaties, de doorgaans hogere risicograad van nieuwe activiteiten en de doelstelling dat binnen een redelijke periode alle activiteiten en geledingen aan bod dienen te komen (principe van de auditcyclus). Op basis van het voorgaande worden de omvang, de aard en de frequentie van de uit te voeren opdrachten vastgelegd.

Het auditplan is realistisch, d.i. tijd te voorzien voor andere opdrachten en activiteiten zoals specifieke onderzoeken, advies en vorming.

De planning is vergezeld van een staat van de vereiste menselijke en materiële middelen. Bij de menselijke middelen wordt niet enkel aandacht besteed aan het aantal personen maar ook aan de vereiste bekwaamheid.

De auditplanning wordt opgesteld door de interne afdeling en goedgekeurd door het directiecomité. Deze goedkeuring houdt in dat die de vereiste middelen ter beschikking stelt van de interne afdeling. De auditplanning wordt bevestigd door de raad van bestuur in het kader van zijn toezichtstaak, in voorkomend geval via het auditcomité.

Wanneer het hoofd van de interne afdeling vervangen wordt (bv. met een andere opdracht wordt belast, ontslag,...) wordt de Commissie voor het Bank- en Financiewezen hiervan zonder uitstel op de hoogte gebracht met opgave van de reden(en).

2.8. Uitbesteding van de interne auditfunctie in kleinere ondernemingen

In sommige kleinere ondernemingen waar het omwille van de omvang en de gelopen risico's niet verantwoord is minstens één voltijds werkend personeelslid met de interne auditfunctie te belasten, kan deze uitbesteed worden aan een extern deskundige.

Alle beginselen vervat in hoofdstuk 2 omtrent interne audit blijven onverminderd van toepassing in het geval van uitbesteding van de interne auditfunctie (cf. o.a. paragraaf 2.4 supra).

Een dergelijke uitbesteding wordt formeel vastgelegd in een schriftelijke overeenkomst tussen de beleggingsonderneming en de extern deskundige. Het directiecomité waakt er over dat zij een overeenkomst sluit van voldoende lange duur met een deskundige die over de vereiste bekwaamheid beschikt, rekening houdend met de kenmerken van de onderneming.

Voornoemde overeenkomst legt de opdrachten en de verantwoordelijkheden van de deskundige vast evenals het permanent karakter ervan onder verwijzing naar de principes van onderhavige circulaire. De overeenkomst voorziet uitdrukkelijk dat het directiecomité voorafgaand zal instemmen met de door de deskundige uitgevoerde risico-analyse en de opgemaakte planning. De overeenkomst bepaalt dat het directiecomité of zijn aangestelde(n), de commissaris(sen) of zijn (hun) medewerkers en de inspectiedienst van de Commissie op elk ogenblik elk document van de deskundige in verband met zijn opdracht kunnen inzien, inzonderheid zijn werkprogramma en werkstukken.

In de overeenkomst verbindt de deskundige zich ertoe de uit de planning voortvloeiende middelen daadwerkelijk in te zetten bij de uitvoering van zijn opdracht.

Het directiecomité volgt de auditactiviteit van de deskundige blijvend op en legt vast wie verantwoordelijk is voor de opvolging van zijn aanbevelingen.

De aangestelde deskundige dient in alle opzichten volledig onafhankelijk te zijn van de commissaris of van zijn kantoor en van de groep waartoe de commissaris behoort.

3. HET AUDITCOMITE

3.1. Definitie

Het auditcomité is een comité opgericht binnen de raad van bestuur, dat samengesteld is uit bestuurders die geen lid zijn van het directiecomité met als doel het effectieve toezicht door de raad van bestuur te vergemakkelijken.

3.2. Aanbeveling

De Commissie beschouwt de oprichting van een permanent auditcomité als een oplossing voor de praktische moeilijkheden die kunnen opduiken bij een collegiale uitoefening van de toezichtopdracht van de raad van bestuur bij (grote) beleggingsondernemingen. Bovendien is zij van oordeel dat een dergelijk comité de interne controle en de interne audit versterkt. De Commissie beveelt deze ondernemingen dan ook aan een permanent auditcomité op te richten, in het bijzonder wanneer zij talrijke en complexe risico's lopen. Indien een beleggingsonderneming een auditcomité wil oprichten, raadpleegt zij de Commissie vooraf.

De Commissie beveelt aan dat de dochterondernemingen van de beleggingsonderneming die geen beleggingsdiensten verrichten of in het buitenland gevestigd zijn de wenselijkheid onderzoeken van de oprichting van een auditcomité binnen hun raad van bestuur. Wat de buitenlandse dochterondernemingen betreft dient uiteraard rekening te worden gehouden met de plaatselijke wettelijke en/of reglementaire bepalingen en instructies.

3.3. Samenstelling, bevoegdheden en werking

Bij de oprichting van een auditcomité stelt de raad van bestuur een document op dat de samenstelling, de bevoegdheden, de werking en de rapportering aan de voltallige raad vastlegt.

De Commissie beveelt aan dat een auditcomité uit minstens drie bestuurders bestaat die geen lid zijn van het directiecomité. Ten einde de doeltreffendheid van het auditcomité te bevorderen nemen de volgende personen aan de vergaderingen van het auditcomité deel, zonder evenwel lid te zijn : desgevallend de voorzitter of een lid van het directiecomité, de interne auditor en de commissaris. Het auditcomité kan in uitzonderlijke omstandigheden beslissen dat één of meerdere van deze laatste personen niet aanwezig moeten zijn.

Het auditcomité kan zich alle dienstige inlichtingen of stukken doen verstrekken en elk nazicht doen uitvoeren. Het doet daarbij een beroep op de interne auditafdeling van de beleggingsonderneming, die niettemin hiërarchisch blijft afhangen van het directiecomité. Het auditcomité brengt geregeld verslag uit bij de raad van bestuur. Zijn rol mag die van de interne auditafdeling geenszins overlappen of vervangen.

3.4. Aandachtspunten

Het auditcomité bevordert de communicatie tussen de leden van de raad van bestuur, het directiecomité, de interne auditafdeling, de commissarissen en de Commissie voor het Bank- en Financiewezen.

Het auditcomité bevestigt het auditcharter van de interne afdeling (zie Hoofdstuk II, paragraaf 2.3.2).

Het auditcomité bevestigt het auditplan (zie hoofdstuk II, paragraaf 2.7) alsook de ingezette middelen (zowel de menselijke als de materiële), de activiteitenverslagen en de samenvatting van de belangrijkste individuele aanbevelingen en hun staat van implementatie.

De commissaris licht aan het auditcomité zijn auditprogramma toe, en geeft kennis van zijn auditconclusies en zijn aanbevelingen.

Het auditcomité beraadslaagt geregeld over :

- ◆ de toestand van de interne controle;
- ◆ de werking van de interne afdeling, waar toepasselijk;
- ◆ de externe financiële informatie, inbegrepen de naleving van de wettelijke, reglementaire en statutaire bepalingen, alsmede de overeenstemming met de door de raad van bestuur vastgelegde regels.

Het auditcomité verstrekt een aanbeveling aan de raad van bestuur bij de benoeming van de commissaris.

